

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
2. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2015 р. № 877. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF>.
3. Про затвердження Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань: Наказ Генеральної прокуратури України від 06 квіт. 2016 р. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0680-16>.
4. Кудінов В. А., Смаглюк В. М. Динаміка злочинів у сфері високих технологій в Україні у 2002-2010 роках за даними МВС України. *Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави*: матеріали наук.-практ. конференції (Київ, 22 бер. 2011 р.) (ч. 2). Київ: Нац. акад. СБ України, 2011. – С. 39–43.
5. Кудінов В.А. Аналіз оперативної обстановки можливостями автоматизованої системи оперативного інформування МВС України. *Бюлетень з обміну досвідом роботи МВС України*. 2012. № 190. С. 28–33.
6. Статистична інформація за 2013-2018 роки. *Генеральна прокуратура України* : [сайт]. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.

Ніколаюк Сергій Ігорович,

професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, професор

ОРГАНІЗАЦІЙНІ МОДЕЛІ НЕГЛАСНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ В ІНШИХ КРАЇНАХ

Анотація. Виокремлено наявні у світовій практиці організаційні моделі негласного розслідування економічних злочинів. Класифікація суб'єктів, які здійснюють розслідування економічних злочинів, ґрунтується на віднесенні органів «фінансових розслідувань» до правоохоронних і наділення їх компетенцією щодо проведення негласної роботи.

Ключові слова: закордонний досвід, фінансові розслідування, суб'єкти, компетенція.

Summary. The organizational models of secret investigation of economic crimes available in the world practice are singled out. Classification of subjects conducting an investigation of economic crimes is based on the attribution of organs» financial investigations» to law enforcement and empowering them to conduct secret work.

Keywords: foreign experience, financial investigations, subjects, competence.

Однією з еволюційних рис вітчизняного кримінального процесуального законодавства є те, що введення негласних слідчих (розшукових) дій у правове поле свідчить про демократичні перетворення у сфері кримінального судочинства України. В історії людства у глобальному сенсі розвиток права має прогресивний характер. Державні механізми і правові системи в різних країнах упродовж століть розвивалися, удосконалювалися, ставали більш довершеними, складними і відповідними суспільним реаліям. Законодавство удосконалювалося не стільки з точки зору юридичної техніки, скільки з позицій гуманізму, забезпеченості законних прав, свобод та інтересів особи. З одного боку ефективність «негласної діяльності» в кримінальному процесі вже доведено практикою роботи правоохоронних органів як пострадянських країн, так і європейських, а також США, де можливість проведення слідчих дій негласного характеру закріплено на законодавчому рівні. Ми виокремлюємо наявні у світовій практиці організаційні моделі негласного розслідування економічних злочинів:

– перший варіант – «поліцейський» підхід, коли ці функції інтегровані в діяльність поліцейських органів як один з напрямків діяльності. Ця модель застосовується у Бельгії, Чехії, Данії, Фінляндії, Франції, Японії, Люксембурзі, Мексиці, Норвегії, Словаччині і Словенії. У Данії та Норвегії поліція поєднує функції протидії традиційній злочинності, а також порушенням податкового, митного законодавства, відмиванню брудних грошей. Податкові та митні служби в цих країнах не мають правоохоронних повноважень і здійснюють тільки фіскальне адміністрування. У всіх зазначених країнах поліція здійснює функції фінансової розвідки. Решта моделей дають приклади широкого розподілу повноважень. У Люксембурзі, Фінляндії, Франції, Чехії економічними розслідуваннями займається поліція, податкова служба здійснює адміністрування, а митна служба має власні правоохоронні повноваження. Різниця між цими країнами полягає в тому, що в Люксембурзі і Фінляндії фінансова розвідка віднесена до компетенції поліції, а у Франції та Чехії – міністерства фінансів;

– другий варіант – «служба фінансових розслідувань» підпорядкована Міністерству фінансів, має вигляд інституціональної інтеграції і полягає в об'єднанні «фіскальних органів» в якості правоохоронних в рамках однієї адміністративної структури. Таку модель мають Австрія, Великобританія, Ірландія, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Іспанія, а за межами Європи – Південна Африка. В певних країнах фіскальна служба відповідає за проведення розслідувань під керівництвом генерального прокурора. Ця модель застосовується в Австрії, Чилі, Нідерландах, Португалії, Швеції, Іспанії і США (нині в Іспанії розслідування економічних злочинів проводиться під керівництвом допитуючого судді);

– третій варіант – проведення фінансових розслідувань спеціалізованим органом, що не підпорядкований Міністерству фінансів. Ця модель застосовується у Великій Британії, Греції, Грузії, Ісландії, Литві, Казахстані, Туреччині. Практично до цієї моделі можна віднести і Італію. Фінансова гвардія (Guardia di Finanza) Італії адміністративно підпорядкована Міністерству економіки і фінансів (у цьому ж міністерству підпорядкований орган фінансової розвідки, але він не входить до структури Фінансової гвардії), її основними функціями є попередження, виявлення і розслідування економічних злочинів. Хоча підрозділи Фінансової гвардії певною мірою діють автономно, однак координують свої розслідування з відповідними структурами поліції в рамках здійснення оперативних і слідчих заходів. Головна відмінна риса правоохоронної діяльності в Італії у сфері боротьби зі злочинністю – це широка компетенція Фінансової гвардії саме у протидії економічним злочинам. Про це свідчить як структура Фінансової гвардії, так і компетенція офіцерів. Щодо структури, то до складу Фінансової гвардії входять три спеціальних підрозділи – центральне управління податкової поліції; спеціальне управління валютної поліції; центральне слідче управління по боротьбі з організованою злочинністю у сфері економіки. Щодо компетенції, то офіцери Фінансової гвардії наділені фіскальними та контролюючими функціями податкових інспекцій і правами поліції в частині здійснення оперативних заходів та кримінального розслідування, а також можуть проводити цивільно-податкові розслідування та перевірки у рамках своїх адміністративних повноважень, проводити розслідування як незалежно, так і під керівництвом генерального прокурора.

Таким чином, органи «фінансових розслідувань» (до компетенції яких віднесені оперативно-розшукова діяльність та досудове розслідування економічних злочинів в ряді країн) за своєю сутністю становлять спеціалізовані поліцейські служби. До компетенції зазначених органів відносяться зокрема: негласне спостереження, опитування свідків із оточення підозрюваної особи, перлюстрація поштових відправлень і прослуховування телефонних розмов, залучення платних інформаторів тощо. Класифікація суб'єктів, які мають право застосовувати НСРД під час розслідування економічних злочинів, ґрунтується на віднесенні органів «фінансових розслідувань» до правоохоронних і наділення їх певною компетенцією щодо проведення негласної роботи.